

КРАСНОНОСОВА О.М., к.е.н., доцент,

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України,

старший науковий співробітник

ВПЛИВ СУЧАСНИХ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ АГЛОМЕРАЦІЙ НА РЕАЛІЗАЦІЮ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку регіонів України все більш актуальним питанням стає дослідження впливу агломераційних процесів на регіональному рівні. Агломераційні процеси створюють умови для розвитку соціальної і економічної сфери життєзабезпечення населення, забезпечують рівними можливостями розвитку економіки всіх територій, що входять до складу агломерації за рахунок створення єдиного ринку праці, споживчого ринку і реалізації пріоритетних проектів соціально-економічного розвитку. Агломерації об'єднують промислові і транспортні вузли, системи комунікацій міста і прилеглих територій. В них спостерігаються сучасні тенденції до розвитку і розміщення продуктивних сил, використовуючи наявний ресурсний потенціал всіх об'єднань населених пунктів.

Для визначення ролі міських агломерацій в регіональному розвитку держави доцільно проаналізувати, як ці процеси відбувалися у інших країнах, де агломерації набули або статус адміністративних одиниць, або їх розвиток адміністративно регулюється. Ці процеси для розвинутих зарубіжних країн визначаються державною і регіональною політикою. Для України розробка та реалізація соціально-економічної політики як на загальнодержавному, так і на регіональних рівнях, яка б враховувала розвиток міських агломерацій є досить актуальною проблемою. Саме регіональна політика має забезпечити зменшення наявних значних диспропорцій у регіональній структурі економіки держави та кількості нагромаджених економічних і соціальних проблем.

Особливості соціально-економічних процесів, що відбуваються в Україні, стрімка урбанізація, посилення ролі міст і їх агломерацій у формуванні господарського комплексу країни потребують вирішення питань удосконалення методів управління розвитком населених пунктів агломерації. Саме в агломераціях

здійснюються соціальні стандарти рівня життя населення, освіти, культури, розвитку економіки і бізнесу. Формуються нові і розвиваються традиційні потреби суспільства, зростає роль міжнародного наукового співробітництва, – все це породжує принципово нові суспільні потреби розвитку міських агломерацій.

За дослідженнями до 2014 р. на планеті сформувалось 459 агломерацій з населенням понад одного мільйона осіб, у яких проживає приблизно 40% мешканців міст і 20% всього населення планети [1, с.92-93]. За даними статистики, у першій десятці агломерацій світу створюється одна десята світового ВВП. Ця ж десятка володіє 10% всіх відвідувань міжнародних туристів. Про значення агломерацій та необхідність врахування реакцій цих систем в управлінні країною, регіоном та окремим населеним пунктом говорить і ООН у Декларації про міста та інші населені пункти в новому тисячолітті, прийнята резолюцією S-25/2 спеціальної сесії Генеральної Асамблеї від 9 червня 2001 р. Декларація про міста та інші населені пункти в новому тисячолітті [4, с.25-27].

Концентрація виробничих, фінансових, інтелектуальних та інших ресурсів, а також розвинута інфраструктура зумовлює формування моноцентричної агломерації (м. Київ, Харків, Одеса, Львів). Біцентричні та поліцентричні агломерації характерні для районів інтенсивного розвитку сучасної важкої індустрії, [1, с.92-93]. Також велике значення у досягненні високого рівня розвитку продуктивних сил має розвиток санаторно-курортного комплексу. Тобто розвиток великих міст спричиняє створення міських агломерацій.

Одночасно в Європі спостерігається тенденція до групування населених пунктів у міські агломерації для розв'язання спільних проблем, розвитку інфраструктури, що дозволяє мінімізувати витрати на задоволення суспільних потреб. Це привело до перегляду адміністративно-територіального устрою держав. Досвід реформування адміністративно-територіального устрою в Європі мають багато країн. Крім визначення статусу великих міст воно стосувалося кількості муніципалітетів, чисельності населення в них. У переважній більшості випадків було здійснено укрупнення муніципальних утворень, що в певній мірі стосувалося і агломераційних

утворень. Зокрема, у Німеччині протягом 1965-1975 рр. кількість муніципалітетів зменшилася з 25,0 до 8,5 тис., у Данії – з 993 до 275, у Нідерландах (1980-1991рр.) – з 811 до 504, у Греції (1997-2000 рр.) – з 5343 до 1033, у Швеції – з 2500 до 289 [3].

Виходячи з такого досвіду, одним із основних підґрунть зміни регіональної політики в Україні є формування територіально-адміністративних одиниць у відповідності до єдиної європейської системи класифікації Nomenclature of Territorial Units for Statistics (Номенклатура територіальних одиниць для статистики (NUTS)), яка була розроблена з метою надання певним територіям (передусім, найвідсталішим) фінансової допомоги ЄС. NUTS сприяє чіткому визначенню територіальних одиниць різного рівня розвитку і поділяє їх на п'ять рівнів. Регіони першого рангу NUTS1 – це суб'єкти федерації, автономні утворення, великі регіони. Регіони другого рангу NUTS 2 – провінції, департаменти, урядові округи, приблизно відповідають українським областям. Регіони третього рангу – NUTS 3 – графства, префектури тощо, приблизно відповідають групі українських адміністративних районів. NUTS4-5 – місцеві одиниці регіональної статистики ЄС. Ці рівні у системі NUTS не у всіх випадках є тотожними до територіально-адміністративного устрою держав-членів ЄС [6, с.124]. Проте, саме рівень NUTS2 вимагає якомога повної відповідності уніфікації адміністративно-територіального поділу держав-членів ЄС згідно з критеріями регіонального поділу NUTS 2 Європейського Союзу, оскільки від виконання цієї умови залежить надання фінансування і дотацій з фондів ЄС. Така відповідність є необхідною умовою для тих держав Центрально-Східної Європи, які готуються до вступу в ЄС. Саме так, наприклад, Польщі довелося приводити у відповідність до рівня NUTS2 свої воєводства, які до реформування були занадто дрібними (300-500 тис. населення замість 0,8 -3,5 млн. осіб). Практично всі області в Україні відповідають рівню NUTS2. Однак, слід знов наголосити на особливостях побудови самоврядних інституцій великих міст, які не відповідають класифікації NUTS і не мають статусу міст-регіонів згідно українського законодавства. При цьому зовсім відсутній в українському законодавстві і термін «міська агломерація», що теж потребує свого визначення, а значить врахування місця таких утворень у

регіональному розвитку.

Загалом в ЄС, рівні NUTS відповідають чисельності населення в адміністративно-територіальних одиницях, але ця система територіального поділу регіонів опирається на вже існуючий адміністративно-територіальний поділ у країнах – членах ЄС, що не у повній мірі характерно для України. У цьому сенсі доречним буде розглянути досвід однієї з європейських країн – Польщі, яка стала першою центральноєвропейською державою, що створила міцні регіони з відносно великою автономією та провела реформу адміністративно-територіальної структури. Після проведення територіальної реформи, у Польщі був запроваджений новий адміністративний трирівневий поділ: на 6 регіонів, що поєднують кілька воєводств; 16 регіонів, що збігаються з воєводським поділом і 45 регіонів, що об'єднують кілька повітів. Тобто, в державі було створено регіони, що відповідають першому рівню класифікації NUTS, а решту укрупнено. Утворення NUTS-1 стосувалося перш за все реалізації адміністративної реформи, два наступні рівні регіонального поділу отримали зміни у більшій мірі у зв'язку з реформуванням фінансової системи держави та створення відносно рівноцінних у своєму потенціалі адміністративно-територіальних одиниць для забезпечення їх рівномірного розвитку. У Польщі великі міста отримали статус регіонів згідно міжнародної класифікації [6, с.156]. І це дало можливість містам розвиватися як регіонам з іншими, уже регіональними повноваженнями, вибудовувати власну політику розвитку.

У розвинутих країнах світу щодо регіонального розвитку накопичено багатий досвід. Наша країна віками здобувала власний досвід і традиції розвитку, а також налагоджувала систему, в якій формувалися законодавчі основи місцевого управління. Формування ефективної регіональної політики прискорилось завдяки схваленню Президентом України двох указів щодо адміністративної реформи та регіональної політики [7, 8]. На виконання цього КМУ затвердив відповідні заходи, центральні органи виконавчої влади здійснили розробку низки законодавчих актів. Оскільки, відповідно до статті 143 Конституції України [5] місцеві органи виконавчої влади виконують покладені на них суспільні функції, реалізують заходи

щодо соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці, використовуючи наявні ресурси, фінанси, майно, то вони і несуть відповідальність за розвиток територій. Однак, розвиток регіонів навіть не розглядається в нормативних документах і діяльності місцевих органів влади з урахуванням розвитку агломерацій. Таким чином, можна дати визначення місцевому економічному розвитку як процесу зміцнення конкурентної позиції території та активізації її економічного зростання, підвищення добробуту, створення робочих місць, залучення інвестицій та підвищення якості життя для всіх мешканців на основі стратегічного партнерства влади, бізнесу та інших важливих складових частин життєдіяльності громади, що і сприятиме розвитку агломерації.

Література

1. Биченко Л. Управління соціально-економічним розвитком міських агломерацій / Л. Биченко // «Економіка і держава». – 2011. – №3. – С. 92-93
2. Вікіпедія [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>
3. Градостроительная Хартия Содружества Независимых Государств. – [Електронний ресурс] – Режим доступу – http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/997_341
4. Декларация о городах и других населенных пунктах в новом тысячелетии. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
5. Конституція України. – Харків: ФОП Стеценко І.І., 2010. – 48 с.
6. Монастирський Г. Модернізаційна парадигма управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня. [Текст]: монографія / Г. Монастирський. – Тернопіль: Економічна думка, ТНЕУ, 2010. – 464 с.
7. Проект закону України Про адміністративно-територіальний устрій. - Режим доступу: [http // w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2).
8. Проект Закону України Про основи державної регіональної політики. - Режим доступу <http://www.minregionbud.gov.ua>.